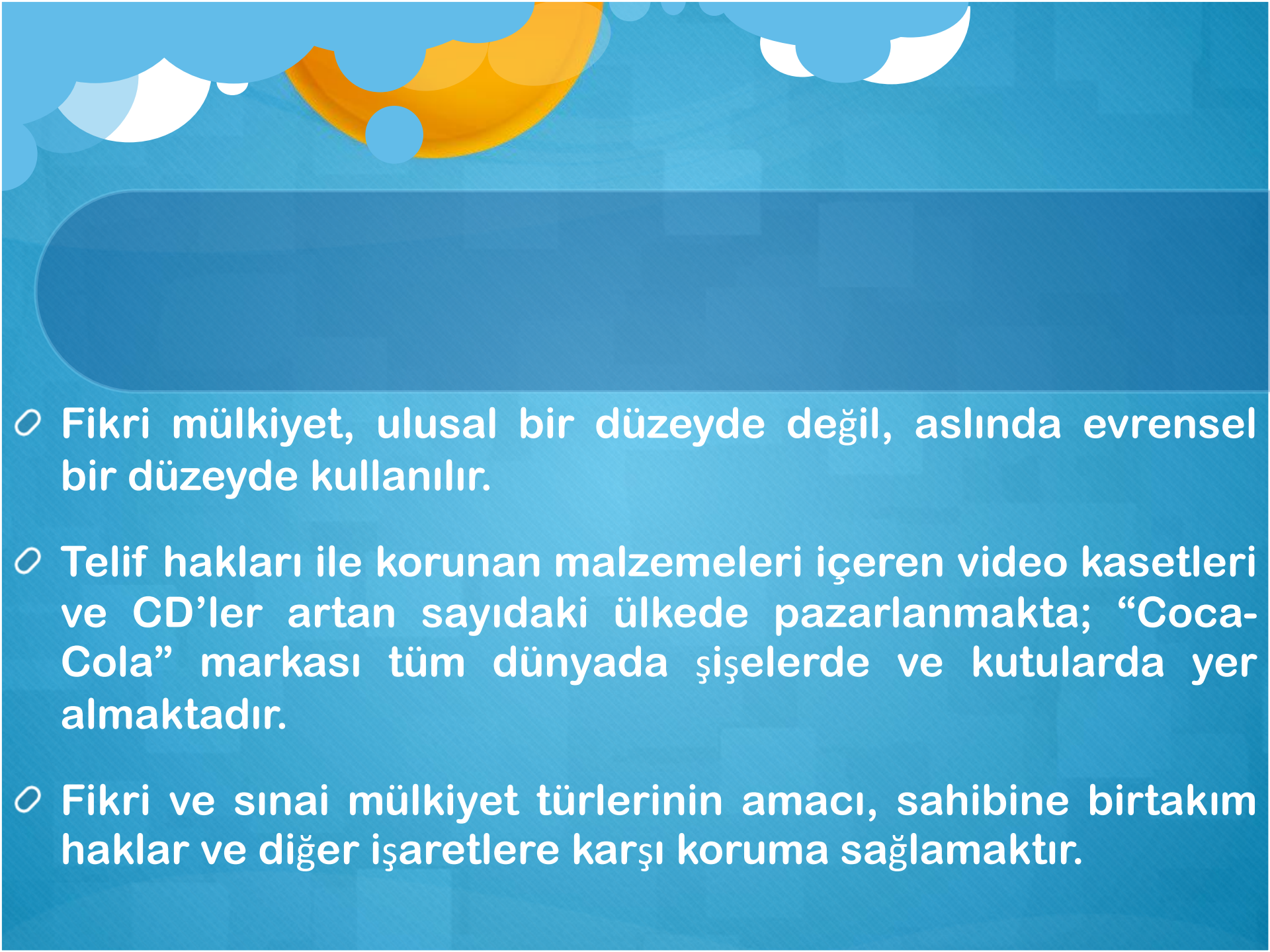

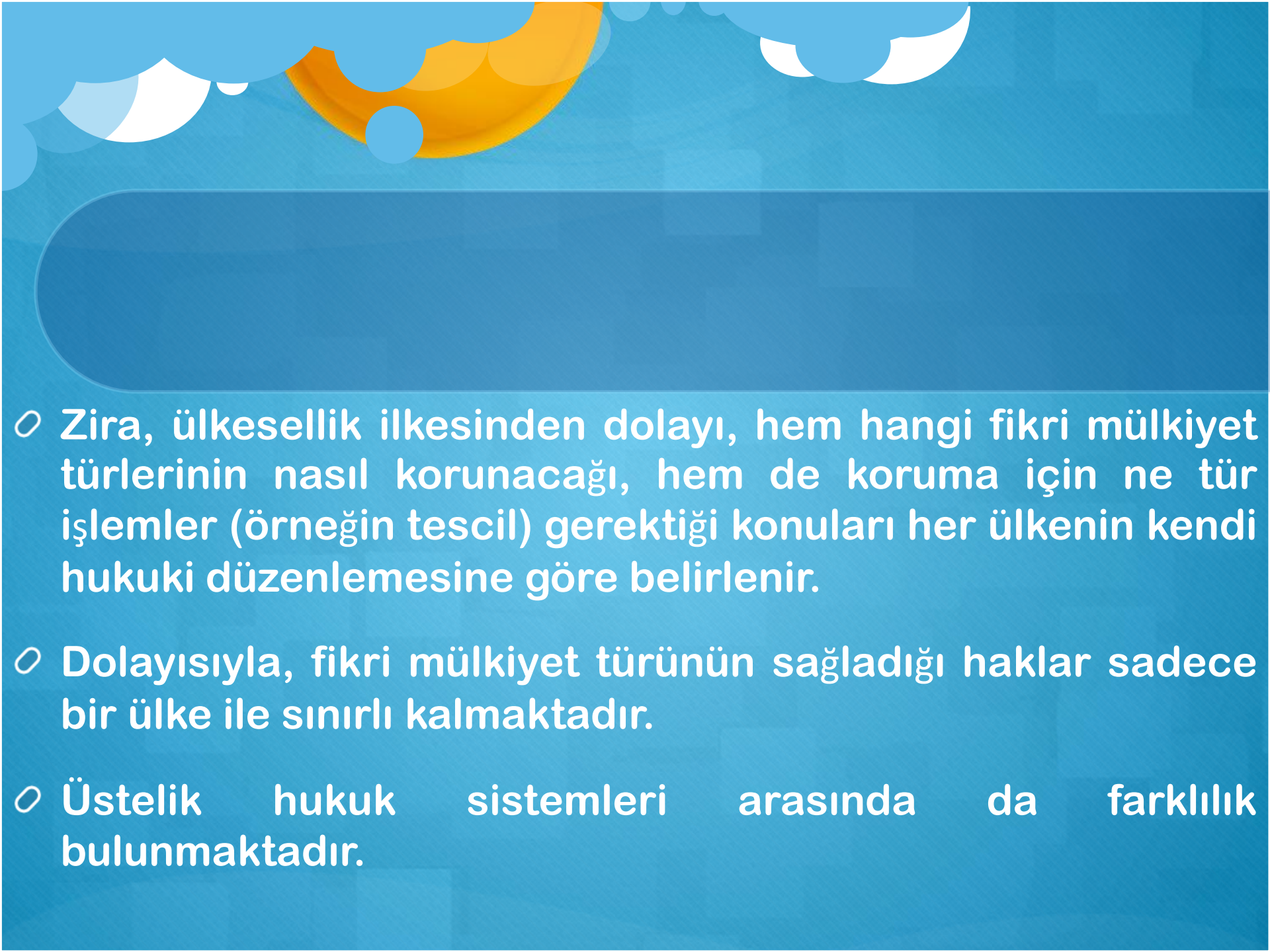

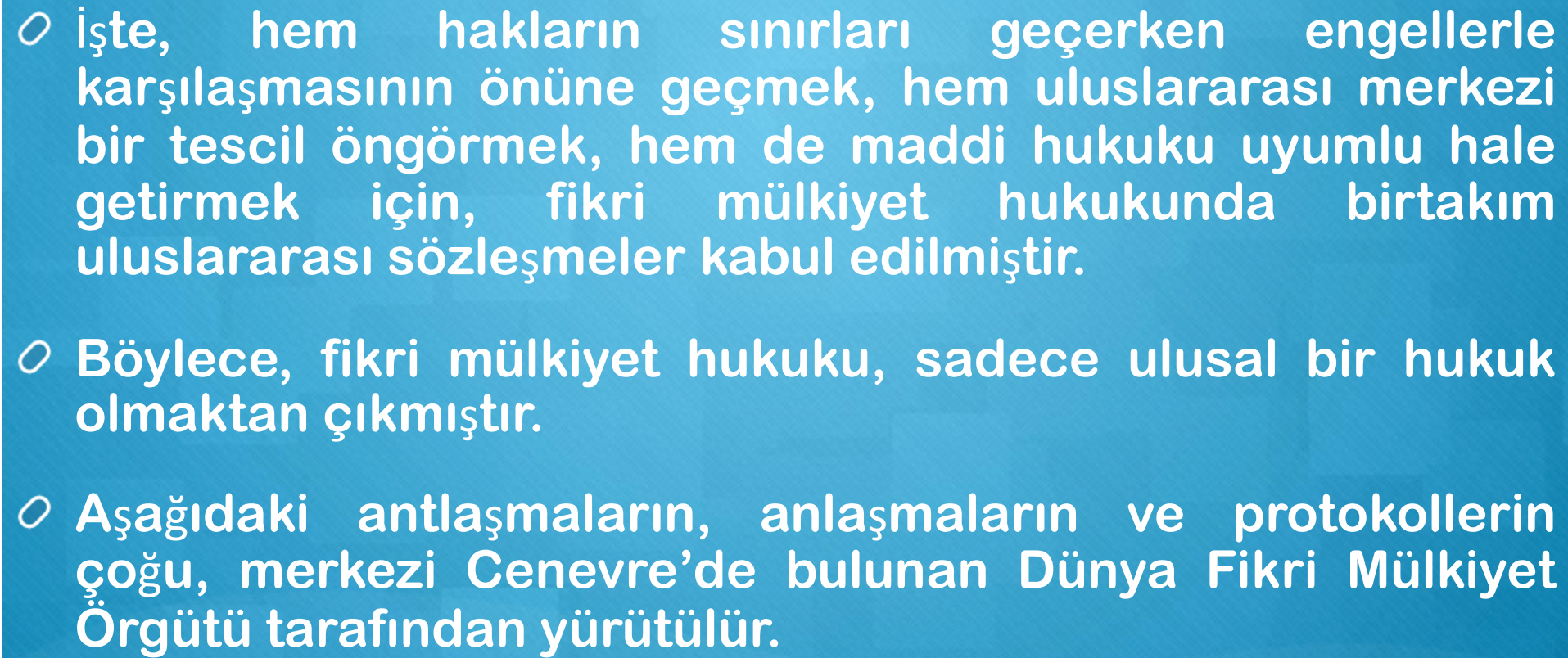
Fikri Mülkiyet Hukukunda Uluslararası Düzenlemeler

Dr. Özge AKIN

-
- Fikri mülkiyet, ulusal bir düzeyde değil, aslında evrensel bir düzeyde kullanılır.
 - Telif hakları ile korunan malzemeleri içeren video kasetleri ve CD'ler artan sayıdaki ülkede pazarlanmakta; “Coca-Cola” markası tüm dünyada şişelerde ve kutularda yer almaktadır.
 - Fikri ve sınai mülkiyet türlerinin amacı, sahibine birtakım haklar ve diğer işaretlere karşı koruma sağlamaktır.

-
- Bu nedenle, ideal olan durum, fikri mülkiyet türünün uygulandığı mal veya hizmetin ülke sınırlarından geçerken engellerle karşılaşmamasıdır.
 - Halbuki, ülkelerin egemenlik yetkisine bağlı coğrafi sınırlar ilk engeli oluşturmaktadır.
 - Ayrıca, ülkesellik ilkesi, koruma kapsamı ile ülkelerin hukuk sistemleri arasında bağlantı kurmaktadır.
 - Bu nedenlerle, maddi ve şekli olmak üzere iki türlü engel ortaya çıkmaktadır.

-
- Zira, ülkesellik ilkesinden dolayı, hem hangi fikri mülkiyet türlerinin nasıl korunacağı, hem de koruma için ne tür işlemler (örneğin tescil) gerektiği konuları her ülkenin kendi hukuki düzenlemesine göre belirlenir.
 - Dolayısıyla, fikri mülkiyet türünün sağladığı haklar sadece bir ülke ile sınırlı kalmaktadır.
 - Üstelik hukuk sistemleri arasında da farklılık bulunmaktadır.

-
- İŖte, hem hakların sınırları geçerken engellerle karŖılaŖmasının önüne geçmek, hem uluslararası merkezi bir tescil öngörmek, hem de maddi hukuku uyumlu hale getirmek için, fikri mülkiyet hukukunda birtakım uluslararası szleŖmeler kabul edilmiŖtir.
 - Böylece, fikri mülkiyet hukuku, sadece ulusal bir hukuk olmaktan ıkmıŖtır.
 - AŖağıdaki antlaŖmaların, anlaŖmaların ve protokollerin çoğu, merkezi Cenevre'de bulunan Dünya Fikri Mülkiyet rgt tarafından yürütülür.

-
- o Uluslararası Büro'su, uluslararası tescillerle ilgilenmektedir.
 - o Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması ve Avrupa Patent Sözleşmesi, bu sistemin istisnalarıdır.

Maddi Hukuku Uyumlaştırmaya İlişkin Uluslararası

Düzenlemeler

- Uyumlaştırmaya ilişkin uluslararası sözleşmelerden bir kısmı esasa ilişkin hukukun uyumlaştırılmasına ilişkindir.
- Zira, ülkesellik ilkesi, korumayı ulusal hukuk sistemlerindeki maddi şartlara bağlamaktadır.

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-1

- Sınai mülkiyetin (patentler, faydalı modeller, tasarımlar, markalar, ticaret unvanları, coğrafi ad ve işaretler) korunmasına ve bu korumanın yeknesaklaştırılmasına ilişkin ilk ve temel uluslararası metindir.
- 1883'te Paris'te akdedilmiş olan Sözleşme, sonraki yıllarda birçok defa değişikliğe uğramıştır.
- Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü üyesi olan tüm ülkelerin katılımına açık olan Sözleşme'ye 176 devlet taraftır.

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-2

- Katılımın bu denli yüksek olması nedeniyle Sözleşme, sınai mülkiyet hukukunun yeknesaklaştırılmasını sağlama konusunda çok önemli bir rol oynamıştır.
- Tüm Avrupa ülkelerinin taraf olduğu Sözleşme'ye ülkemiz de 1925 yılından beri taraftır.
- Her ülkede ayrı sınai mülkiyet korumasına sahip olmaya ilişkin engeli aşmak amacına yönelen ilk girişimdir.
- Bir başka deyişle, yabancı ülkelerde sınai mülkiyet koruması için düzenlenen ilk sözleşme olan Sözleşme, uluslararası korumayı kolaylaştırmak için kabul edilmiştir.

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-3

- Şöyle ki; sınai mülkiyetin korunması, ülkesellik ilkesi uyarınca her ülkenin kendi hukuk sistemine göre farklı biçimde belirlenmektedir.
- Bu da, doğal olarak örneğin patentini farklı ülkelerde tescil ettiren patent sahibinin bazı ülkelerde daha az elverişli haklar elde etmesine neden olmaktadır.
- Bunun önüne geçmenin tek yolu ise, ülkelerin sınai mülkiyet hukuk sistemleri arasındaki farkları, kanunların yaklaştırılması yoluyla bertaraf etmek olarak belirmiştir.

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-4

- Bu konudaki ilk yeknesaklaştırma çalışması olan Sözleşme, taraf devletlerin yürürlükte olan mevzuatını ihlal etmeksizin, tüm sınai mülkiyet haklarının korunması için temel ilkelerin konulması amacıyla akdedilmiştir.
- Dolayısıyla, ülkesellik ilkesi maddi hukuka ilişkin olarak kural olarak hala devam etmektedir.
- Usul işlemlerine ilişkin olarak da durum aynıdır.
- Sınai mülkiyet hukukunun tescil işlemlerine ilişkin bölümünü değil, sınai mülkiyet hukukunun temel ilkelerini uyumlaştırmakla yetinmektedir.

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-5

- Patentler alanında, asgari uluslararası kurallar Sözleşme'de yer almaktadır.
- Katılan devletlerde ulusal patent kanunları vasıtasıyla uygulamaya konmuştur.
- Buluşların yabancı ülkelerde korunmasını sağlamaya çalışır, fakat uygun bir uluslararası patent sistemi yaratamaz.
- 1 inci maddesi, patentleri içerdiği bildirilen ve en geniş anlamda anlaşılması gereken sınai mülkiyetin korunması ile ilgilendiğini belirtir. Ancak, ne bir patent tanımı yapar ne de bir patentin verilmesine ilişkin şartlarını öngörür.

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-6

- Ek olarak, özel olarak ulusal patentlerin bağımsız kalacağını belirtir.
- Dolayısıyla, örneğin, bir ülkede patent verilmesinin reddi veya patentin iptali, başka bir üye devletteki patentler veya paralel işlemler üzerinde hiçbir etki yaratmaz.
- Sözleşme uyarınca ülkesellik ilkesinin kural olarak devam etmesine karşın, bu ilke bazı istisnalar getirilerek yumuşatılmıştır.

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-7

- Ayrıca, taraf devletlere sınai mülkiyetin korunması konusunda Sözleşme hükümlerine aykırı olmayan özel sözleşmeler yapma hakkı tanıyarak, diğer sözleşmelerin hem imzalanmasını sağlamış, hem hükümlerine temel oluşturmuştur.
- Nitekim, bundan sonra akdedilen tüm sözleşmelerde bu Sözleşme'ye atıflarda bulunulmuştur.
- Sözleşme'de 2 temel ilke göze çarpmaktadır: **“Rüçhan hakkı”** ve **“vatandaşla eşit işlem”**

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-8

○ **Rüçhan (öncelik) hakkı:** Sözleşme uyarınca, taraf devletlerden herhangi birinde bir patent başvurusunu usulüne uygun olarak yapmış olan bir kişi, talep etmesi halinde, bu başvuru tarihinden itibaren on iki aylık süreler içinde hakkını diğer taraf devletlerde tescil ettirmek hususunda rüçhan hakkından yararlanır. Şöyle ki; ülkesellik ilkesi nedeniyle kural, sınai mülkiyetin sadece tescil edildiği ülkede korunmasıdır. Rüçhan hakkı sayesinde ise aynı hakkın bir taraf devletteki tescil başvurusuna dayalı olarak, on iki altı aylık süre zarfında başka bir taraf devlette başkası adına tescil edilmesi önlenir. Burada dikkati çarpan husus, patentin ikinci taraf devlette hiç tescil edilmemiş veya kullanılmamış olmasıdır. Buna karşın, sınırlı bir süreyle de olsa, kendisinden sonraki başvuruları, tescilleri ve izinsiz kullanımları önleme hakkına sahip olunmaktadır. Sözleşme, rüçhan hakkından yararlanmak için sunulması gereken belgelere ilişkin iki türlü şekli şart (zorunlu ve isteğe bağlı şartlar) öngörmüştür. Bu şartlar sınırlı sayıda olup, devletler rüçhan hakkının talebi sırasında başkaca şartlar ileri süremeyecektir.

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-9

- **Vatandaşla eşit işlem:** Sözleşme, yabancının “vatandaşla eşit işleme tabi tutulması” ilkesine açıkça yer vermiştir. Bu ilke uyarınca, sınai mülkiyetin korunması konusunda, taraf devletlerden her birinin vatandaşları, diğer bütün taraf devletlerinde o devletlerin kanunlarının kendi vatandaşlarına tanıdığı ve tanıyacağı menfaatlerden yararlanır. Bir başka deyişle, yabancı, haklarına tecavüz edilmesi halinde, diğer devlet vatandaşları için öngörülen şekil ve şartları yerine getirdiği takdirde, vatandaşla aynı korumadan ve haklardan faydalanabilir. Söz konusu kural, Sözleşme ile tanınan haklara zarar vermemek kaydıyla uygulanır.

Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi-10

- **Sonuç:** Sözleşme, tek bir başvuru ile örneğin patenti birden çok devlette aynı anda koruma için herhangi bir mekanizma öngörmemektedir. Dolayısıyla, ülkesellik ilkesi ve devletlere ayrı ayrı tescil devam etmekte, uluslararası bir tescil öngörülmemektedir. Ancak, Sözleşme ile, ülkesellik ilkesinin bir istisnası olarak, bir sınai mülkiyetin birkaç devlette koruma sürecini kolaylaştırmak için rüçhan hakkı hükmü getirilmiştir. Bunun yanında, devletin vatandaşlarına uygulanan kuralların yabancılara da uygulanabilmesi nedeniyle, bir taraf devlet vatandaşı diğer taraf devletlerin sınai mülkiyet ofislerine başvurarak hakkını koruyabilir.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-1

- Uruguay Çok Taraflı Ticaret Müzakerelerinin bir parçası olarak, Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması'nı (GATT) akdeden devletler, TRIPs girişimi konusunda anlaşmaya varmıştır.
- Bu girişimin amacı, fikri ve sinai mülkiyetin korunması için dünya çapında asgari şartlar uygulamaya koymaktı.
- Bu sistem, mevcut sözleşmelerin yerine geçmemekte, fakat bunlara ek olarak işlemektedir.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-2

- Henüz fikri ve sınai mülkiyeti korumayan ülkeleri, dünya serbest ticaret sisteminden ve Dünya Ticaret Örgütü üyeliğinden dışlanmak istemiyorlarsa, bu korumayı getirmek zorunda bırakır.
- İçerdiği haklar bakımından fikri ve sınai mülkiyet ile ilgili en kapsamlı uluslararası metindir.
- Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Kuruluş Anlaşması'nın 1C numaralı ekidir.
- DTÖ tarafından yürütülmekte olup, bu Örgüt'e 162 devlet taraftır.
- Türkiye, 1995 yılından beri tarafıdır.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-3

- Ticaretle bağlantılı fikri mülkiyeti düzenleyen TRIPs'te koruma altına alınan yedi hak türü (patentler dahil) vardır.
- Fikri ve sınai mülkiyet haklarının yeterli düzeyde ve etkin biçimde korunması ve sonuç olarak uluslararası ticarete karşılaşılan engellerin mümkün olduğu ölçüde ortadan kaldırılması TRIPs'in amaçları arasında yer almaktadır.
- Bu amaca yönelik olarak, tüm fikri ve sınai mülkiyetin mevcudiyeti, kapsamı ve kullanımının tüm taraf devletler için standarda kavuşturulması hedeflenmiştir.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-4

- TRIPs'te, fikri ve sinai mülkiyet hakları konusunda tüm taraf devletler için belirlenmiş standartlar, taraf devletlerden beklenen “asgari düzeyde standartlar” olarak adlandırılmaktadır.
- Dolayısıyla, taraf devletler, ulusal mevzuatında, asgari düzeyde TRIPs'in sağladığı korumayı gerçekleştirmekle yükümlüdür.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-5

- En azından TRIPs'teki standart seviyeyi sağlamanın yanında, taraf devletler, Anlaşma'ya aykırı olmamak şartıyla, mevzuatında daha fazla bir koruma öngörebilir.
- Sınai haklar konusunda Paris Sözleşmesi'ne dayanmakta ve getirdiğı ek yükümlülükler ile bu Anlaşma'yı tamamlamaktadır.
- Dolayısıyla, Paris Sözleşmesi'nin etkisi, TRIPs ile daha bile fazla genişletilmiştir.
- Nitekim m. 2/1'e göre, tüm taraf devletler, üyesi olmasalar bile, Paris Sözleşmesi'nin ana maddi hükümlerine (1 ila 12 nci maddeleri ile 19 uncu maddesine) uymak zorundadır.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-6

- Ayrıca, m. 2/2'ye göre, bu Anlaşma'da yer alan hükümler, taraf devletlerin Paris Sözleşmesi ile üstlendikleri yükümlülükleri ihlal etmeyecektir.
- Dolayısıyla, Paris Sözleşmesi hükümleri bu Anlaşma'ya taraf olmayan devletler bakımından da geçerli olmaktadır.
- Bu durum, kapsam bakımından fiilen dünya çapında bir sahayı garanti eder, zira çok az ülkenin TRIPs'in parçasını oluşturduğu DTÖ sistemi dışında kalmaya mali gücü yetebilecektir.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-7

- Üstelik, 27 ila 34 üncü maddelerde patentlere ilişkin ilave ve daha sıkı maddi asgari kurallar içerir. Bu, esaslı bir adımdır.
- Patent alma şartlarının ilk tanımını getirir. Bunlar; yenilik, yaratıcı adım ve sınai uygulanabilirliktir.
- Patent alınabilir olan buluş türlerini geniş bir anlamda uygun şekilde tanımlar ve üye devletleri teknolojinin her alanında patent vermeye mecbur eder.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-8

- Hakların etkin uygulanması konusundaki detaylı hükümleri nedeniyle, fikri ve sınai mülkiyet ile ilgili önceki düzenlemelerden büyük oranda ayrılmaktadır.
- Örneğin, taklitçiliğe karşı devlet sınırlarında alınacak önlemler dahil olmak üzere idari ve yargısal usullere ilişkin özel yükümlölükler öngörmektedir.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-9

- En önemli ilkelerinden biri m. 8/2'de belirtilmiştir. Buna göre; TRIPs hükümlerine uyumlu olmak şartıyla, fikri ve sınai mülkiyet sahiplerinin haklarını kötüye kullanmalarını veya ticareti aşırı derecede kısıtlayıcı ve uluslararası teknoloji transferini olumsuz yönde etkileyici uygulamalarını engelleyecek uygun önlemler alınması gerekebilecektir.
- Dolayısıyla, taraf devletler, rekabet ile fikri ve sınai mülkiyet hakları arasında bir denge kurmak için ulusal mevzuatta çeşitli önlemler öngörebilecektir.
- Bu tür önlemlere, TRIPs m. 6'da yer verilen "hakların tükenmesi" ilkesi çerçevesinde paralel ithalata izin verilmesi de dahil olabilecektir.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-10

- DTÖ çatısı altında sağladığı “anlaşmazlıkların halli mekanizması”, fikri ve sinai mülkiyet hakları için de uygulanabilmektedir.
- Bu olanak, TRIPs’in bu haklara ilişkin etkinliğini artıran bir diğer özelliğidir.
- Anılan faydalar, Anlaşma’ya katılımı desteklemiş; üye sayısının 162’ye ulaşması sayesinde, Anlaşma, coğrafi alan alan itibariyle çok geniş bir alanda kabul görmüştür.

Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)-11

- Böylelikle, farklı ekonomik düzeylerdeki ve farklı hukuk düzenlerine sahip devletler, fikri ve sınai mülkiyete ilişkin olarak aynı çatı altında buluşmuştur.
- Bu sayede, pek çok devletin fikri ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin ulusal hukuk düzenlemeleri, en azından asgari standartlarda yeknesak hale gelmiştir.
- Yukarıda söz edilen faydalarına karşın, sınai mülkiyet haklarının uluslararası tescili ve uluslararası tescil yoluyla koruma sağlanması konularında herhangi bir düzenleme getirmemiştir.
- Dolayısıyla, örneğin patentin uluslararası tescil usulü konusunda yetersiz kalmıştır.

Şekli Uyumlaştırmaya İlişkin Uluslararası Düzenlemeler-1

- Sınai mülkiyet haklarının uyumlaştırılmasına ilişkin uluslararası sözleşmelerden bir kısmı şekli/usuli anlamda uyumlaştırmaya ilişkindir.
- Zira, ülkesellik ilkesi, sınai mülkiyet korumasını, ulusal hukuk sistemlerindeki maddi şartların yanı sıra tescil gibi şekli şartlara da bağlamaktadır.
- Bu nedenle, şekli şartların uyumlaştırılması, her ne kadar uluslararası koruma sağlamasa da, örneğin patentini birden fazla ülkede korumak isteyen kişiler için birtakım kolaylıklar getirmektedir.

Patent İşbirliği Sözleşmesi

- Normal olarak, bir başvuru sahibi buluşu çalıştırmayı hedeflediği veya koruma istediği her bir ülkede ayrı bir patent başvurusu yapar.
- Bunun karmaşık bir usul olduğu düşünülmüştür, zira detaylar hem her ülkede farklı hem de bir zaman ve emek kaybıdır.
- 1970'de Washington'da imzalanan Sözleşme, tek bir başvurunun yapılmasını sağlar ve de patent alma şartlarına ilişkin ön bir uluslararası araştırma için bir imkan öngörür.
- Halihazırda, 148 devlet Sözleşme'ye taraf olup, ülkemiz için de 1 Ocak 1996'dan beri bağlayıcıdır.
- Bu Sözleşme'ye rağmen, sonuçta, başvuru ulusal patent ofislerine teslim edilmekte ve onlar ulusal patentler vermektedir.

Patentlerin Uluslararası Sınıflandırılması Hakkında Strazburg Sözleşmesi

- Patentler, teknolojik bilginin de önemli bir kaynağıdır.
- Patent işbirliği Antlaşması'nın en değerli yönü, başvuruların merkezi yayımı olması ve böylece ilgili tüm patentleri araştırmak için oldukça değerli bir veri tabanı olmasıdır.
- Eğer patent sistemi uluslararası bir düzeyde yeterince bu rolü yerine getirecekse, yeknesak bir sınıflandırma sistemi gereklidir.
- Bir patent verilecekse, buluş yeni de olmalıdır ve bu ancak iyi yapılandırılmış bir patent sicili vasıtasıyla test edilebilir.
- Bu sınıflandırma sistemi, 1971'de Strazburg'da imzalanan Sözleşme'de yer almaktadır.
- Ülkemiz bakımından 1 Ocak 1996'dan beri bağlayıcıdır.

Patent Hukuku Antlaşması

- 2000'de Cenevre'de imzalanan ve 36 üye ülke arasında yürürlükte olan Antlaşma vasıtasıyla, ulusal patent usullerini kolaylaştırmak için bir girişimde bulunulmuştur.
- Ülkemiz, bu Antlaşma'yı 2 Haziran 2000'de imzalamış ama henüz onaylamamıştır.

Avrupa Patent Sözleşmesi

- Avrupa'da, patent alanındaki işbirliği uluslararası düzeyde olduğundan daha öteye taşınmıştır.
- 1973'te Münih'te imzalanan Sözleşme, tek bir patent başvurusu ve araştırma içeren bir sistem öngörür.
- Etkin olarak, üye devletleri için patent alma şartları ve patent ihlalleri gibi esas öğeleri kapsayan uyumlaştırılmış bir patent hukuku içerir.
- 1 Haziran 1978'de çalışmaya başlayan Münih'teki Avrupa Patent Ofisi, bu araştırmayı yürütür.
- Usulün sonunda, başvuruda belirtilen her üye devlet için bir adet olmak üzere, başvuru sahibine bir ulusal patentler demeti verilir.
- Avrupa Birliği'nin bir girişimi olmayıp, İsviçre, Türkiye (1 Kasım 2000'de) ve Lihtenştayn gibi diğer Avrupa ülkelerinin de katıldığı bir Avrupa düzenlemesidir.
- Sözleşme'ye halihazırda 38 devlet taraftır.